



Linneuniversitetet

Kalmar Växjö

Självständigt arbete II 15 hp

Läsning pågår?

*En fallstudie av lärares och elevers uppfattningar om
läsning av skönlitteratur*



Författare: Kinga Lukacs & Mattias

Karlsson

Handledare: Sofia Ask

Examinator: Maria Lindgren

Termin: HT14

Ämne: Svenska

Nivå: Avancerad nivå

Kurskod: 4GN03E

Abstract

Studiens syfte är att genom semistrukturerade intervjuer undersöka lärares och elevers uppfattningar om läsning av skönlitteratur i undervisningen. Som stöd för studien används en teoretisk modell om en allmän och en litterär repertoar som tillhör såväl läsaren som texten. Dessa repertoarer bör matcha om läsaren ska känna sig bekväm med bokvalet. Studien visar att genrerna fantasy, skräck och verklighetsbaserade böcker är elevernas främsta val. Dock visar studien att det finns en motsättning mellan elevers och lärares uppfattningar om läsning av skönlitteratur. Eleverna är enligt studien litteraturmedvetna och reflekterande över sin läsning medan lärarna uppfattar att eleverna saknar intresse och lust att läsa. Eleverna säger att de får god hjälp med bokvalen av skolbibliotekarierna som har en god repertoarmedvetenhet medan lärarna inte har samma goda repertoarmedvetenhet att hjälpa eleverna i deras bokval. Slutligen visar resultatet att det är ytterst viktigt att lärare har en adekvat litterär kompetens för att kunna stötta och främja elevernas kunskaper och läsutveckling.

Nyckelord

Skönlitteratur, läsning, allmän repertoar, litterär repertoar, litteraturmedvetenhet

English title

Reading in progress? Teachers' and students' reasoning about reading literature.

Innehåll

1 Inledning.....	3
1.1 Syfte och frågeställningar.....	4
2 Tidigare forskning och teoretiska utgångspunkter.....	4
2.1 Skönlitteratur och dess betydelse	4
2.2 Läsning av skönlitteratur i mellanåren	5
2.3 Skönlitteratur som elever väljer.....	6
2.4 Skönlitteratur som elever avvisar	7
2.5 Påverkan	7
2.6 Teori	8
3 Metod och material.....	10
3.1 Urval och genomförande	10
3.2 Etiska överväganden.....	11
3.3 Analysmetod.....	12
3.4 Metod- och materialkritik.....	13
4 Resultat.....	13
4.1 Elevers val av skönlitteratur	13
4.1.1 Val av genre.....	13
4.1.2 Bokval utifrån intresse.....	14
4.1.3 Verklighetstroga böcker	15
4.1.4 En stund av verklighetsflykt.....	16
4.1.5 Litteratur som väljs bort - repertoarkrock.....	17
4.1.6 Sammanfattning.....	18
4.2 Påverkan på elevers bokval	18
4.2.1 Lärares påverkan	18
4.2.2 Bibliotekets utbud/bibliotekarien	19
4.2.3 Familjens och kompisars påverkan.....	20
4.2.4 Sociala medier och övriga faktorer.....	20
4.2.5 Sammanfattning.....	21
4.3 Lärare.....	22
4.3.1 Elevers val – lärares perspektiv	22
4.3.2 Repertoarmedvetenhet.....	23
4.3.3 Repertoarkrockar	25
4.4 Sammanfattning.....	27
5 Slutsats och diskussion.....	27
5.1 Vidare forskning.....	31
Referenser.....	32
Bilaga A.....	33
Bilaga B	34
Bilaga C	35

1 Inledning

Läsning och god läsförmåga är den viktigaste källan till kunskap och personlig utveckling (Rosén & Gustafsson 2006:30). Människor behöver kunna läsa för att söka och för att kunna tillgodogöra sig information, inte minst i dagens teknologiska samhälle. Att kunna läsa är även en grundförutsättning för att kunna verka i och bidra till det demokratiska samhället. Läsning är en nödvändighet men också en rättighet. Av *Läroplan för grundskolan* framgår att läsning av både skönlitteratur och sakprosa är central för elevernas utveckling av förståelse för omvärlden:

I undervisningen ska eleverna möta samt få kunskaper om skönlitteratur från olika tider och skilda delar av världen. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om olika former av sakprosa. I mötet med olika typer av texter, scenkonst och annat estetiskt berättande ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt språk, den egna identiteten och sin förståelse för omvärlden. (Skolverket 2018:257)

Sammantaget ska elever i skolan genom svenskundervisningen och framförallt i möte med olika texter få möjlighet att utvecklas både kunskapsmässigt och som individer. Enligt Reichenberg (2014:7) är det av stor vikt att elever redan i en tidig ålder utvecklar en god läsförmåga, eftersom det påverkar framgången i samtliga skolämnen under hela skoltiden. Vidare hävdar Reichenberg att läsning inte enbart påverkar elevernas kunskapsmässigt utan också personligt. Genom en god läsförmåga kan elever vid möte med skönlitteratur också utveckla sina identiteter. Elever läser som mest när de befinner sig i mellanåren, vilket även kallas för ”bokslukaråldern” och avser åldern 9 till 12 år. Läsare i den här åldern intar en läsarroll som kännetecknas av att läsaren försöker identifiera sig med en av bokens karaktärer, som oftast är av samma kön som läsaren själv (Brink, 2006:241).

Den här studien fokuserar på elevers och lärares uppfattningar om hur de ser på val av böcker och läsning i skolan. Vår förhoppning är att genom studien belysa de inställningar och förhållningssätt som elever har till läsning av skönlitteratur för att kunna inspirera lärare att medvetet främja elever i deras läsutveckling.

1.1 Syfte och frågeställningar

Studiens syfte är att undersöka de uppfattningar om läsning och val av skönlitteratur i undervisningen som finns hos ett antal elever och lärare i årskurs 4–6. Frågeställningarna är följande:

- Vilka skönlitterära genrer läser elever och vilka väljer de bort?
- Vilka faktorer påverkar elevers bokval?
- Vilka föreställningar om elevers litteraturläsning och bokval finns hos lärare?

2 Tidigare forskning och teoretiska utgångspunkter

I detta kapitel presenteras först tidigare forskning om läsning av skönlitteratur med inriktning på mellanåren och därefter studiens teoretiska utgångspunkt.

2.1 Skönlitteratur och dess betydelse

Skolverket beskriver skönlitteratur som en text som ger läsaren möjlighet att utforska olika perspektiv. Skönlitteratur erbjuder inte endast ett specifikt tolkningssätt utan låter istället läsaren själv få möjlighet att knyta an innehållet till personliga tankar och erfarenheter (Skolverket, 2012:3:82). Skönlitterära böcker kan handla om exempelvis miljö, kärlek och demokrati, vilka är viktiga teman för barn i mellanåren. Genom läsning av skönlitteratur som innehåller dessa teman blir det möjligt för elever att utveckla förståelse för och kunskap om olika ämnen eftersom problem och processer beskrivs på ett mer elevnära vis i skönlitterära texter än i lärobokstexter (Brink 2006:238).

Skönlitteratur kan alltså ge alla elever meningsfullhet, glädje och förmåga att känna empati och omsorg. Elever får genom läsning av skönlitteratur möta nya upplevelser, känslor, livsvillkor och erbjuds förståelse av omvärlden både i samtid och dåtid. Det här bidrar till att elever utvecklas både socialt och kunskapsmässigt (Brodow & Rininsland, 2005:93).

Lindö belyser dock att det är vanligt förekommande att elever glider igenom sina skolår och endast läser ett fåtal böcker. Författaren hävdar att lärare och elever idag oftast väljer de skönlitterära verk som behandlas i undervisning tillsammans, och att eleverna har fått större inflytande i skolan och på undervisningen. Däremot poängterar författaren att det inte alltid är positivt att elever har ett fritt val, eftersom det kan resultera i att elever väljer att läsa samma böcker om och om igen, vilket varken är utmanande eller utvecklande (Lindö, 2005:49).

2.2 Läsning av skönlitteratur i mellanåren

Som tidigare nämnts framhåller Brink (2006:241) att elever börjar läsa böcker som mest när de befinner sig i åldern 9 till 12 år. Enligt författaren läser elever i mellanåren genomsnittligt fler böcker än någon annan åldersgrupp och att böcker väljs utifrån läsarens ålder och mognadsnivå. Flickor dominerar bland bokslukarna och pojkar dominerar bland sällanläsarna. Brink menar också att barnens föräldrars utbildning är en viktig faktor och att ”barn till välutbildade föräldrar läser mer” än barn till föräldrar med lägre utbildningsbakgrund (Brink, 2006:241).

Appleyard (1994) diskuterar också barns läsning i relation till ålder. Barn som befinner sig i mellanåren väljer att gå in i en så kallad ”hjärte/hjärtinna-roll” där barnet försöker hitta en person som hen kan identifiera sig med i boken, oftast av samma kön som barnet självt. Det är i de här åldrarna som elever börjar intressera sig för bokens karaktärer istället för bokens handling. Barn från och med 12 år intar istället ofta rollen som ”läsaren som tänkare”, vilket innebär att barnet intresserar sig för att läsa realistiska texter (sådan som barn anser kan ske i verkligheten) om vad som är rätt och fel, gott och ont samt om meningen med livet (Appleyard 1994:104f).

En forskningsstudie om tematisk läsning av skönlitteratur i en mellanstadieklass utfördes av Malmgren (1997). Malmgren grundar sin klassrumsforskning i litteraturforskaren Appleyards teorier om idealläsare, men han riktar även kritik mot den. Han menar att alla elever inte kan jämföras med den idealläsare som Appleyard beskriver, eftersom människan också påverkas av andra förhållanden än ålder och kunskap, till exempel intressen eller hemförhållanden. Även Brink ställer sig tveksam till Appleyards kategoriseringar, eftersom elever i mellanåren också kan inta andra roller, exempelvis ”läsaren som tänkare” (Brink 2006:242f).

Ingemansson (2007) har också utfört en studie på mellanstadiet om tematiskt och ämnesövergripande arbete i svenskämnet. Studiens huvudsakliga syfte var att undersöka hur läsning av skönlitteratur kan påverka elevers kunskapsutveckling i historieundervisningen och mer specifikt området vikingatiden. Utifrån studiens resultat kunde sedan Ingemansson visa att genom läsning av skönlitteratur påverkades och utvecklades elevernas historiemedvetande. Eleverna fick möta skönlitterära texter, och genom att följa olika karaktärer från vikingatiden och sätta sig in i deras vardag samt livssituationer utvecklades deras historiemedvetande. Det krävs ett emotionellt engagemang för att utveckling av historiemedvetande ska kunna ske, vilket elever inte kan utveckla genom ett enbart läsa läromedel eller faktatexter. Läsning av skönlitteratur

får eleverna att reflektera på ett djupare plan och leder till ett historiemedvetande istället för bara faktakunskap (2007).

2.3 Skönlitteratur som elever väljer

En forskare som har undersökt elevers bokval ur ett genusperspektiv är Kåreland (2005:15) som framhåller att forskning visar att barn som går på mellanstadiet framförallt vill läsa skönlitteratur vars huvudkaraktär är av samma kön som de själva. Enligt författaren uppmärksammas det här draget främst hos pojkar. Kåreland & Lindh-Munther (2005:121) betonar också att elevers val av skönlitteratur till stor del beror på huvudkaraktärens intressen och övriga sysselsättningar. Likaså poängterar Molloy (2008:111f) att elevers val av skönlitteratur till stor del beror på bokens handling. Författaren nämner att elever i de här åldrarna letar både medvetet och omedvetet efter en karaktär att identifiera sig med, vilket är viktigt för deras identitetsutveckling.

Trots att elever främst väljer skönlitteratur med huvudkaraktärer av samma kön som läsarens eget poängterar Brink (2005a:218) att särskilt flickor i den åldern också börjar få ett intresse för böcker där huvudpersonerna är av det motsatta könet. I enighet med Brink framhåller Andrae (2005:253) att flickor har lättare att identifiera sig med böckers huvudkaraktärer oavsett kön, medan pojkar oftast vill läsa skönlitteratur där huvudpersonen är av samma kön för att enklare kunna känna igen sig i boken. En annan faktor som påverkar elevers val av skönlitteratur är bokens handling. Enligt Brink (2005b:211) tenderar elever att vilja läsa om realistiska händelser, och boken ska kännas meningsfull och leda till reflektion och eftertanke.

Det finns begränsningar i skolmiljön som påverkar elevens val av litteratur ur ett genusperspektiv. Brink (2005b:184) belyser att skolans utbud av böcker ofta riktar sig främst till flickor genom att de oftast handlar om emotioner och djupare känslor, vilket är vad flickor intresserar sig för att läsa om, till skillnad från pojkar som vill läsa humoristiska böcker:

[...] pojkarna får inte utlopp i skolan för de läsintressen de faktiskt har, eftersom skolans läsning bättre sammanfaller med flickornas läsintressen. Enligt Millard söker pojkar hellre humor än engagemang i texterna. (Brink, 2005b:184)

Till skillnad från Brink framhåller Molloy (2008) att alla elever väljer att läsa sådan skönlitteratur som är fängslande. Dock menar författaren att fängslande och spänningsfyllt innebär olika saker beroende på om man är flicka eller pojke. Flickor lyfter ofta fram att fängslande böcker behandlar teman som familj, relationer samt livsproblem

medan pojkar intresserar sig för skönlitteratur som handlar om ”biljakter och slagsmål” (Molloy 2008:124). Generellt är elever intresserade av verklighetsbaserade böcker.

Andræ (2005) framhåller att barn och ungdomar har många tankar och funderingar om kärlek och relationer, inte minst om hur relationer uppstår. En annan aspekt som Andræ diskuterar är att det förefaller som att elever väljer att läsa skönlitteratur som är skriven av författare av samma kön som de själva. Ett exempel som hon lyfter fram är att Joanne Rowling, författaren till Harry-Potter böckerna,() valde att inte ha sitt förnamn på bokomslaget för att pojkar inte skulle bli avskräckta från att läsa böckerna på grund av ett kvinnligt författarnamn (2005:253).

2.4 Skönlitteratur som elever avvisar

Brink (2005b:204) framhåller att det finns flera anledningar till att elever väljer bort viss skönlitteratur. Det kan bland annat bero på att boken antingen är för avancerad eller tvärtom för enkel för eleven. Enligt Molloy (2008) kan avvisande av viss skönlitteratur även bero på att eleven inte upplever boken som givande just vid den specifika tidpunkten.

Barn som befinner sig i latensen, det stadium som föregår puberteten, undviker ofta att läsa böcker som de upplever som för svåra eller emotionellt utmanade (Brink, 2005b). Författaren lyfter som exempel fram att flickor i detta stadium avvisar böcker om kärlek eller relationer och håller sig kvar vid böcker som handlar om hästar eller djur. Även pojkar väljer bort att läsa viss skönlitteratur i denna fas, och Brink framhåller att det ofta gäller böcker som handlar om tonårsliv och fysisk utveckling. Det här beror enligt författaren på att pojkar vill skydda sig själva från att läsa och sedan behöva diskutera bokens känsliga ämne (Brink 2006:35). Kåreland (2005:17) menar att pojkar i större utsträckning föredrar att läsa böcker av annan karaktär, exempelvis facklitteratur, och därmed väljer bort skönlitteratur. Det här kan bero på att pojkar associerar läsning med en feminin sysselsättning.

2.5 Påverkan

Det finns flera anledningar till att elever väljer att läsa det de läser. Enligt Brink (2005a:199) är det vanligt att elever ofta väljer att läsa skönlitteratur som de har blivit rekommenderade att läsa av sina kamrater, och det är vanligt förekommande att elever i samma klass läser samma litteratur eftersom de ger varandra tips på böcker. Författaren menar att det är mer vanligt att flickor påverkar varandras val genom att diskutera sin läsning än att pojkar gör det (2005a:197f.) Elevernas val av böcker kan också påverkas av samhällliga könsstereotyper. Författaren framhåller att flickor är mer öppna i sina val

av skönlitteratur, vilket kan bero på att en ”pojkelig flicka” är mer accepterad än en pojke med feminina drag. Det här leder till att pojkar medvetet väljer bort att läsa viss typ av skönlitteratur (Brink 2005b:200).

Enligt Molloy (2008:89) behöver lärare som undervisar i svenska vara uppdaterade och kunniga om ungdomslitteratur. Det är viktigt att lärare är medvetna om den skönlitteratur som finns till hands på skolan och om hur de kan få tag på skönlitteratur på andra sätt, exempelvis genom skolbiblioteken. På så vis kan lärare hjälpa elever genom att föreslå och tipsa om lämplig skönlitteratur som passar elevers behov och utveckling. Molloy lyfter vidare fram att elever noterar om läraren är uppdaterad om aktuell litteratur, vilket skapar en positiv inställning till skönlitteratur bland eleverna.

Det är av vikt som lärare att inte pressa på elever böcker. När elever i undervisningen avvisar vissa skönlitterära verk är det av stor betydelse att läraren hittar alternativa lösningar för att motivera eleverna att läsa (Molloy 2008:116). Enligt författaren kan det här inte göras genom att tvinga eleverna att läsa boken, eftersom eleverna kommer att uppfatta läsningen på samma sätt som läxläsning och därmed riskera att skapa en negativ inställning till läsning.

En annan forskare som tar upp lärarens påverkan är Lindö (2005:50) som framhåller att det är av vikt att lärare ibland väljer böcker åt elever, så att de läser böcker som de kan utmanas av och utvecklas genom. I likhet med Lindö lyfter Brodow & Rininsland fram att läraren spelar stor roll vid elevers litteraturval. Det är viktigt att lärare ger förslag på skönlitteratur som både är konstnärligt och språkligt utvecklande, samtidigt som den också är anpassad till elevernas utvecklingsnivå (Brodow & Rininsland 2005:87)

Tillgängligheten på olika böcker har betydelse för valen som görs i skolan. Molloy (2008:88) poängterar att utbudet av böcker på skolan och skolbiblioteket avgör vilken skönlitteratur som elever väljer att läsa. Oftast är problemet att de böcker som eleverna vill läsa inte finns tillgängliga på skolan.

2.6 Teori

I teoriavsnittet utgår vi från litteraturteoretikern Kathleen McCormicks (1994) modell för hur mötet och kommunikationen mellan en text och dess läsare ser ut. Hennes teorier är uppbyggda på idén om en *allmän repertoar* och en *litterär repertoar*. Den allmänna repertoaren består av de förhållningssätt och styrande moraliska värderingar som hör såväl till läsaren som till texten. Med den litterära repertoaren avses istället textens litterära form och karaktärsbeskrivningar: ”En texts litterära repertoar är uppbyggd av de

litterära konventioner som styr den och av formella strategier. De flesta berättelser har exempelvis en handling och ett persongalleri och skildras ur en viss synvinkel” (Molloy 2008:54f).

Läsarens allmänna repertoar utgår från läsarens bakgrund och erfarenheter:

Läsarens allmänna repertoar utgör en uppsättning kulturellt betingade erfarenheter, övertygelser, kunskaper och förväntningar om exempelvis politik, livsföring, kärlek, utbildning, rätt och fel och så vidare. (Molloy, 2008:52)

Texten har också en egen allmän repertoar som behöver matcha läsarens för att läsaren ska känna sig bekväm med bokvalet:

Vi tänker oss en text skriven av en kvinna, som är medelålders och från ett visst land, en text som just därför präglas av vissa ideologier och föreställningar, dvs. enligt McCormick har en viss allmän repertoar. När denna text läses t.ex. av en tonårspojke från ett annat land, som just därför kan omfatta andra ideologier och föreställningar, dvs. har en annan allmän repertoar, finns det en risk att textens och läsarens repertoarer inte i alla avseende matchar varandra. (Brink, 2006:245)

Det kan bli en krock mellan lärare och elev om de båda har olika allmänna repertoarer. En läsare är oftast inte medveten om sin egen allmänna repertoar ”förrän den konfronteras med en annan, som skiljer sig från den egna” (Molloy 2008:53). Om textens och läsarens repertoarer inte överensstämmer blir bristen på igenkänning för stor, vilket kan resultera i att läsaren väljer bort texten (Arfwedson 2006, Molloy 2008:105 f).

Vid läsning av en text från en annan tid eller en annan kultur stöter läsaren på andra förhållningssätt samt värderingar som inte stämmer med de egna, eftersom en läsare har med sig olika erfarenheter och värderingar när de möter en ny text. Läsarens repertoarer kan samverka med textens, menar McCormick (1994), beroende på vilka typer av texter läsaren har kännedom om tidigare, men det kan finnas andra utmaningar i texter så som genre, läsvana, ordförråd, upplägg eller ett innehåll som är svårt att relatera till. McCormick påpekar att dessa kunskaper och erfarenheter har inverkan på om läsaren kan ta till sig en ny text, men det påverkar även läsarens förväntningar på texten de läser. McCormick menar att en läsare har olika strategier för sin läsning, och dessa utgår från läsarens repertoarer. Läsaren kan sakna strategier för att läsa nya texttyper eftersom den nya texttypen saknas i läsarens repertoar (1994).

Människor har olika repertoarer, vilket medför individberoende värderingar om världen runt omkring, vilket i sin tur påverkar läsningen. Det kan exempelvis röra frågor om etik, moral, kön, hemmiljö, religion eller kultur, vilket leder till att personliga ställningstaganden görs när individen läser en text (McCormick 1994).

3 Metod och material

I detta avsnitt presenteras studiens metodval, urval, datainsamling, genomförande, etiska överväganden samt metodkritik.

3.1 Urval och genomförande

I den här studien används en kvalitativ metod, och studien undersöker lärares och elevers uppfattningar om val av skönlitteratur i undervisningen (jfr Kvale & Brinkman 2009:17, Bryman 2011:340). En kvalitativ metod med intervjuer är att föredra eftersom den ger möjlighet att ställa följdfrågor för att ge djupare förståelse för informanternas tankar, vilket inte är möjligt med en kvantitativ metod.

I studien intervjuades tre lärare som arbetar i årskurs 4–6 och som arbetar på olika skolor på olika orter i södra Sverige. Lärarna som ingår i studien har vi kommit i kontakt med genom våra VFU-tillfällen. Vi har i studien valt att kalla dem för *Eva, Amy och Kajsa*.

- Eva är 40 år och har arbetat som svensklärare på mellanstadiet i 13 år.
- Amy är 32 år och har arbetat som svensklärare på mellanstadiet i 5 år.
- Kajsa är 49 år och har arbetat som svensklärare på mellanstadiet i 20 år.

Vidare har också sex elever på mellanstadiet från tre olika skolor intervjuats. I studien kallas eleverna för *Lisa, Filip, Maria, Anna, Elin* och *Anders*. Elevurvalet gjordes i samband med lärarintervjuerna där lärarna föreslog elever till intervjuerna. Eleverna i studien är dock inte elever till de intervjuade lärarna. I studien eftersöktes lärare som arbetar på olika skolor och elever som går på olika skolor i hopp om att få en större spridning i svaren. En risk som kan uppstå när man intervjuar lärare som arbetar på samma skola är att de arbetar på liknande vis samt att förhållningssättet till skönlitteratur bland eleverna kan vara likartat ifall de går i samma klass.

I studien användes semistrukturerade intervjuer eftersom vi ville ha en intervjuguide att utgå från under intervjutillfället men ändå ha möjlighet att kunna ställa relevanta följdfrågor utifrån informanternas svar. Intervjuaren ska inleda intervjun med allmänna frågor för att sedan gå över till frågor som kan ge svar på studiens frågeställningar och försöka undvika att ställa ledande frågor (Patel & Davidsson 2011:86). Med detta i åtanke utformades intervjuguiderna riktade till eleverna (bilaga B) och lärarna (bilaga C) med frågor om läsning i allmänhet för att sedan gå vidare till frågor som kunde besvara studiens specifika frågeställningar.

Innan intervjuerna kunde genomföras kontaktades några lärare på några olika skolor där vi tidigare haft våra Vfu-perioder med frågan om de hade möjlighet att medverka. Samtidigt informerades lärarna om de forskningsetiska principerna (se 3.5) och om att medverkan var frivillig. I samband med att våra lärarintervjuer utfördes skickades en blankett till de lärare vars elever skulle intervjuas som de skulle skicka ut till elevernas vårdnadshavare (Bilaga A), eftersom deras samtycke till elevernas medverkan krävdes.

Intervjuerna i den här studien genomfördes personligen, eftersom det är viktigt att inte gå miste om viktiga signaler som ansiktsuttryck och kroppsspråk. Ett personligt möte kan leda till en berikad intervju och eventuella missförstånd kan redas ut (Denscombe 2009:235). Samtliga informanter intervjuades enskilt på respektive skola i en lugn miljö som den intervjuade fick välja. En fördel med att intervju en person åt gången i ett personligt möte är att fokus riktas helt på den intervjuande, vilket kan bidra till ett mer rättvisande forskningsmaterial (2009:253).

Innan intervjuerna påbörjades informerades samtliga informanter ännu en gång om de forskningsetiska principerna och att intervjun kunde avbrytas närhelst den intervjuade önskade. Intervjuerna spelades in med hjälp av en mobiltelefon för att samtalet inte skulle störas eller viktig information gå förlorad. Det positiva med att spela in intervjuer är att hela samtalet fångas till skillnad från att exempelvis föra anteckningar (Doverborg & Pramling Samuelsson 2012:26). Sammantaget deltar sex elever och tre lärare i studien.

3.2 Etiska överväganden

Vetenskapsrådet (2002:6ff) har utarbetat etiska principer som en forskare ska följa när studier genomförs. Dessa principer är till de medverkandes fördel och garanterar skydd av deras integritet. Det finns fyra krav som intervjuaren ska förhålla sig till. *Informationskravet* innebär att forskaren ska delge information om studiens syfte till de medverkande samt även meddela att deras deltagande är frivilligt. *Samtyckeskravet* innebär att deltagarna behöver samtycka till medverkan. Om deltagaren är under 15 år behövs godkännande från barnets vårdnadshavare. *Konfidentialitetskravet* avser deltagarnas anonymitet. Deltagaren ska garanteras att ingen utom forskaren får tillgång till deras personuppgifter. Det sista kravet är *nyttjandekravet* och innebär att det insamlade materialet inte får användas till andra ändamål än till den aktuella studien. I studien har vi tagit hänsyn till de här fyra etiska kraven. När lärarna kontaktades via mejl beskrev vi studiens syfte, informerade dem om att det var frivilligt att delta, att de skulle

vara anonyma samt att det insamlade materialet enbart skulle användas till föreliggande studie. Efter att lärarna hade samtyckt till att delta frågade vi om det fanns någon möjlighet att även ett antal elever från deras skolor kunde delta i studien. Ett informationsbrev (Bilaga A) sändes till elevernas vårdnadshavare. Informationsbrevet innehöll en kortare sammanfattning av studiens syfte samt en summering av de etiska principerna.

3.3 Analysmetod

För att få en tydlig överblick över det insamlade materialet och för att kunna citera informanterna transkriberades intervjuerna. Mer exakt har en bastranskribering utförts, vilket är en skriftspråksnära metod, som brukar användas när man främst vill komma åt innehållet i intervjupersonernas utsagor istället för att fokusera på sättet de uttrycker sig på. Vid bastranskriberingar är exempelvis inte harklingar eller pauser relevanta och tas därmed inte med (Norrby 2014). Efter att samtliga intervjuer hade transkriberats, lästes de igenom ett flertal gånger för att kunna urskilja likheter, skillnader samt andra relevanta nyckelord för studiens frågeställningar.

I studien utgår vi från Kathleen McCormicks (1994) modell för hur mötet och kommunikationen mellan en text och dess läsare ser ut och hennes teorier som är uppbyggda på idén om en *allmän* och *litterär repertoar*.

Analyskategorierna presenteras under huvudrubriker: *Elevers val av skönlitteratur* och *Faktorer som påverkar elevers bokval*. Huvudrubriken *Elevers val av skönlitteratur* har sedan ytterligare delats in i mindre analysdelar: *Val av genre*, *Bokval utifrån intresse*, *verklighetstroga böcker*, *En stund av verklighetsflykt* och *Skönlitteratur som väljs bort*. Huvudrubriken *Faktorer som påverkar elevers bokval* har delats in i underrubrikerna *Lärarens påverkan*, *Bibliotekens utbud/bibliotekarien*, *Familjens och kompisars påverkan* och *Sociala medier och övriga faktorer*. Lärarintervjuerna är uppdelade i tre analyskategorier och är kallade för *Elevers val – lärarnas perspektiv*, *Repertoarmedvetenhet* och *Repertoarkrockar*.

Kategorierna är baserade på både explicita och implicita utsagor utifrån lärar- och elevintervjuerna. Nedanstående exempel ur kategorin *Bokval utifrån intresse* klargör hur analyskategorierna kan kopplas till utsagor i intervjuerna:

- Explicit – ”Jag läser fotbollsböcker för att det är mitt stora intresse”.
- Implicit – ”Jag läser en serie som handlar om en flicka och hennes kompis och deras hundar och vi kanske ska skaffa en hund”.

3.4 Metod- och materialkritik

Trost (2010:34) skriver att kvalitativa studier ofta innefattar en mindre urvalsgrupp, vilket bidrar till att den information som erhålls i resultatet inte är generaliserbart utan avser enbart de intervjuades upplevelser. Så är även fallet i den här studien eftersom bara ett fåtal elever och lärare har blivit intervjuade, vilket innebär att resultatet inte är generaliserbart.

Det kan också vara av relevans att ha i åtanke att lärarna i studien har föreslagit eleverna till intervjuerna. Trots att eleverna inte undervisas av de intervjuade lärarna så kan det finnas en möjlighet att eleverna och lärarna känner varandra och att det finns en underliggande tanke bakom varför just dessa elever har föreslagits. Studien kan trots det ge en ögonblicksbild av hur några elever och lärare uppfattar läsning och bokval i skolan. Eftersom studien baseras på våra tolkningar av informanternas utsagor väljer vi därför genomgående att citera ofta för att det ska bli tydligt vad vi baserar våra tolkningar på.

4 Resultat

I detta kapitel presenteras det resultat som har framkommit efter analys av intervjuerna med de elever och lärare som har deltagit.

4.1 Elevers val av skönlitteratur

I detta avsnitt presenteras resultatet av elevintervjuerna under fem underrubriker: *Val av genre, Bokval utifrån intresse, Verklighetstrogna böcker, En stund av verklighetsflykt och litteratur som väljs bort.*

4.1.1 Val av genre

Brink (2006) och Appleyard (1994) belyser att elever intar i åldrarna 10–12 ofta en hjälte- eller hjältinneroll när de läser böcker. Det kan relateras till eleverna i denna studie som framförallt väljer att läsa fantasy och skräck. Både fantasy- och skräckböcker handlar oftast om karaktärer som utsätts för utmaningar och prövningar som ska övervinnas. På så vis lever eleverna sig in i rollen som hjälte eller hjältinna genom att följa karaktärer som ska lösa mysterier och andra utmaningar. I intervjuerna går det att urskilja två skönlitterära teman i samtliga elevers bokval: fantasy och skräck. Maria säger:

Jag läser det mesta men mest läser jag fantasyböcker och spänningsböcker. Jag läste Harry Potter första gången när jag var typ 8 och då tänkte jag.. usch nej det

här vill jag inte läsa men sen var det en gång när jag inte hade något att läsa och det slutade med att jag sträckläste hela serien.

När Maria var 8 år blev det ingen matchning mellan hennes och textens litterära repertoar eftersom hon inte var i rätt fas, till skillnad från när hon kom in i mellanåren och sträckläste hela boken. Det Maria berättar återkommer även i Filips beskrivning av sina bokval: ”Läskiga böcker!! Eller vad dom nu kallas, såhär skräck typ. *Ensam hemma*. Och ibland också... fantasy”. Liknande tankar finns hos Elin: ”Jag men det är väl också fantasy asså drakar och hobbits, som jag läser nu”. Anna uttrycker: ”Jag gillar olika men sånt som är läskigt typ spänning”. Lisa framhåller också att hon gillar fantasy och skräckböcker: ”Men jag läser också böcker som inte händer på riktigt typ. Fantasy eller läskiga böcker. Men inte HP¹ typ, de är för tjocka”. Enligt Anders är skräck och läskiga böcker teman han ofta väljer att läsa: ”Skräck eller såhär läskigt och påhittat är så spännande. Just nu läser jag *Den magiska kappan*. Fast trodde den skulle vara mer läskig”. Textens litterära repertoar inom genrerna fantasy och skräck matchar Anders repertoar väl, vilket framgår av hans utsagor i intervjun.

4.1.2 Bokval utifrån intresse

En annan aspekt som samtliga informanter poängterar är att de väljer att läsa böcker som de är intresserade av och som de finner roliga och kan relatera till. Lisa berättar att boken hon läser för tillfället har hon valt utifrån sitt djurintresse:

Just nu tycker jag att det är ganska roligt att läsa här i skolan för jag läser en serie som handlar om en flicka och en kompis och deras hundar och jag älskar hundar och kanske ska skaffa en. Och då tycker jag om att läsa just nu när det handlar om hundar.

Här är ett tydligt exempel på när textens och läsarens allmänna repertoarer matchar, eftersom Lisa kan relatera sitt intresse för hundar till bokens innehåll. Anders väljer också böcker som handlar om hans egna intressen och som han upplever som roliga. ”Nu läser jag ju *Jag är Zlatan*, som jag har läst ett par gånger innan”. Vid förfrågan om hur det kommer sig att han valt att läsa boken flera gånger säger Anders: ”Eftersom det är roligt att man får veta. Sen är jag ju väldigt intresserad av fotboll och så”. Maria belyser också att hennes bokval baseras på hennes egna intressen:

Jag har ju alltid gillat lite mystiska och läskiga saker, sen jag var liten. Så jag läser mycket såna böcker. Just nu läser jag en bok om tre barn från olika perspektiv.

¹ Harry Potter

Där de har fått en ny träslöjdssal och där händer det massa mystiska saker och de ser spöken och sånt.

Det stora fotbollsintresset styr även Filips bokval:

Kasperböckerna älskar jag! Men det var ett tag sen jag läste dem nu. Men det handlar om en kille som spelar fotboll. Det finns olika serier typ *Kasper fintar*, *Kasper står i mål*. Det är ju sånt som man själv brukar göra på sin fritid typ. Jag spelar ju också fotboll och har gjort i flera år och så.

För att Anna ska läsa något intressant ska boken helst handla om vänskap och relationer: ”Det ska handla om kompisar och sånt. Lite kärlek och så händer det grejer. Sånt som ja typ händer på riktigt att man blir ihop och tjafsar”. Även Elin berättar att hon väljer att läsa sådant som hon kan relatera till och som hon är intresserad av: ”Jag älskar typ alla böcker. Det är lika roligt att läsa böcker som man kan relatera till i sin fritid som typ fantasy”. Sammantaget uttrycker alla elever att det är deras intressen som styr bokvalet i första hand, och det är tydligt att böckernas allmänna repertoarer matchar elevernas allmänna repertoarer. I materialet finns det inget exempel på att repertoarerna krockar, eftersom eleverna väljer böcker efter intresse.

4.1.3 Verklighetstroga böcker

Utsagorna i intervjuerna visar hur viktigt det är att elevens allmänna och bokens litterära repertoarer matchar. Alla elever som har deltagit i studien väljer att läsa skönlitteratur med innehåll utifrån sina intressen. En annan samstämmighet som kan utläsas i elevernas bokval är att de vill läsa böcker som är verklighetstroga och som handlar om händelser som kan inträffa i det verkliga livet. Maria berättar att hon gillar att läsa alla typer av böcker, även om vissa böcker lockar mer än andra. Hon berättar att förutom fantasyböcker läser hon mest böcker som kan knyta an till verkligheten:

Det är en norsk bok som handlar om en tjej som heter Oda och det händer en massa olika saker med vänskap och kärlek och hon blir ovän med sin kompis sen är det sorgligt och roligt och allting blir bra till slut igen. Det är typ en sån bok som kan hända i verkligheten. Jag tycker att det är viktigt att kunna känna igen sig i en karaktär eller ibland karaktärerna om det är fler. Då är det en bra bok och man vill bara läsa mer.

Maria beskriver en bok där hennes allmänna repertoar matchar med bokens litterära repertoar, eftersom hon kan relatera till huvudkaraktären. Hon nämner att det är viktigt för henne att kunna relatera till karaktärerna i böckerna för att vilja fortsätta sin läsning. Filip lockas av att läsa om för honom verklighetstroga situationer: ”Jag brukar läsa

ensam-hemma-böckerna. Det är spännande. Jag brukar också vara hemma själv ofta på nätterna”. Här tydliggörs en matchning mellan elevens allmänna repertoar och textens allmänna repertoar, eftersom Filip kan relatera till att vara ensam hemma om nätterna. Anna berättar om en bok som hon har stått i kö till i biblioteket och förklarar att den verkar spännande, eftersom bokens innehåll lyfter fram ämnen som kan hända i ett barns vardag: ”*Finnes: Agnes, Önskas: Kille.*”. ”Jooo.. men ehh.. den låter spännande.. sånt som händer på riktigt”. Lisa tycker om att läsa om hundböcker eftersom hon och hennes familj planerar att köpa en hund:

Jag gillar ju boken för den handlar om en tjej som ska få en hund och så ska dem åka och titta på någon kennel. Jag längtar till vi ska åka få en hund och åka till en kennel. Det är typ det.

Elin berättar att hon tycker om att läsa böcker vars handling kan relatera till händelser och situationer i verkligheten: ”Det kan gärna vara en bok som handlar om verkligheten. Sånt som händer i skolan med vänner och sånt”.

4.1.4 En stund av verklighetsflykt

Skönlitteratur kan läsas av olika anledningar. Fyra av sex elever poängterar att en bra bok ger en känsla av verklighetsflykt och man får drömma sig bort för en stund. Maria tycker att en bra bok ger möjligheter att uppleva saker i sitt inre:

Jag gillar att kunna fantisera och komma till en helt annan värld. Det är väldigt roligt och så gillar jag tjocka böcker för att då varar det ett tag. Eller det tar inte slut så snabbt.

Enligt Anna är det viktigt att hitta böcker som leder till att man drömmer sig bort: ”För jag vill ha såna böcker som man inte kan sluta läsa i och som man bara vill fortsätta läsa i. Så man bara glömmer sig bort”. Anders förhållningssätt stämmer också med Annas: ”Det är ju roligt när man hittar en sån bok som man bara fastnar i och inte kan sluta läsa”. Elin framhåller att hennes stora läsintresse beror på att hon får en stunds möjlighet att försvinna in i en annan värld:

Alltså när jag läser så liksom är det som att jag är inne i boken och jag tycker att det är roligt eller ah typ mysigt eller jag vet inte hur jag ska säga men typ komma ifrån lite och försvinna in i en annan värld. Det är därför jag bara älskar att läsa.

Fyra av sex elever upplever att de upplever en slags verklighetsflykt när de läser en bok som matchar deras repertoarer. De resterande två eleverna nämnde inte verklighetsflyktens betydelse vid läsning.

4.1.5 Litteratur som väljs bort - repertoarkrock

Trots att flera elever gärna läser tjocka böcker så väljer nästan alla elever bort böcker som innehåller mycket text, små bokstäver och krångliga uttryck. Lisa ger exempel på skönlitteratur som hon inte väljer att läsa: ”Hade aldrig velat läsa tjocka böcker med liten text. Typ *Harry Potter*. De är ju ganska tjocka med liten text och mycket svåra namn och ord sådär”. Även Filip föredrar att läsa böcker med mindre text:

Jag vill ha typ lättläst. Jag tycker inte om böcker med så mycket text. Jag gillar inte det. Jag började typ läsa *Hungerspelen* men så orkade jag inte. Den var fööör lång.

I likhet med förgående informanter framhåller Maria också att skönlitteratur som innehåller mycket text och knepiga ord väljs bort:

Jag testade läsa *Hobbit* eller originalet *Bilbo* från 1936 och den var ganska jobbig att läsa. Språket var konstigt och väldigt liten text. Fast jag vill inte läsa för enkla böcker heller, typ med för lite text eller så för det är inte heller kul. Jag läste *Lillasyster Nelly Rapp* mycket innan men det är ju för enkelt nu.

När Anna blir tillfrågad om det finns böcker som hon vanligtvis inte väljer att läsa svarar hon: ”Tjocka böcker eller typ svåra böcker. Med mycket text i”. Anders gillar böcker med lagom mycket text i:

Jag gillar inte att läsa när det bara är jåååättemycket text, det kan vara ganska jobbigt. Eller jag gillar ju att ha mycket text men ah, det är svårt att förklara. Jag kan ju läsa och gör det ibland ändå men det är inte kul när exakt alla sidor har jättemycket text.

Enligt Amanda är anledningen till att hon inte väljer viss typ av skönlitteratur att den inte är tillräckligt utmanande:

Finns ju olika hyllor till exempel med lättlästa böcker. Alltså böcker som är för enkla. Där man kan lista ut saker i förväg. Det skulle jag aldrig testa.

Amandas allmänna och textens litterära repertoarer krockar i detta fall, eftersom hon inte finner boken tillräckligt utmanande. Teman som handlar om djur och kärlek väljs i viss mån bort av eleverna. Det är bara Lisa som nämner att hon gärna läser böcker som handlar om djur. Resterande elever intresserar sig inte för att läsa böcker om djur. Maria säger: ”Nae, alltså vissa böcker har jag slutat läsa för de är så långtråkiga. Typ sportböcker eller hästar eller hundar är inte så mycket min stil eller så”. Filip berättar att han inte är särskilt intresserad av att läsa om djur eller kärlek:

Ja men typ böcker om djur typ hästar eller om kärlek och sånt. Jag tycker inte de är så spännande. Jag vet inte varför. Men de är typ nästan alltid tråkiga.

Anders uttrycker en liknande åsikt: ”Jag läser inte om kärlek och problem och sånt. Jag tror inte att mina kompisar gör det heller”, också berättar om fler teman han inte hade valt att läsa: ”Typ om djur. Finns ju såna hästböcker vissa tjejer läser”.

I flera utsagor framgår att böcker som exempelvis innehåller krångliga uttryck och svåra namn inte matchar elevernas repertoarer. Här är det framförallt elevernas allmänna repertoarer som inte samstämmer med textens litterära repertoarer, vilket leder till en krock. Det här gäller också när bokens innehåll upplevs för enkelt för läsaren, till exempel som ovan i Amandas situation.

4.1.6 Sammanfattning

Sammanfattningsvis framkommer det att fantasy och skräck är två populära skönlitterära genrer bland alla eleverna som ingår i studien. Det viktigaste för eleverna är att de kan relatera till det de läser och att de kan identifiera sig med händelser, situationer och bokens karaktärer. Därmed framkommer det att eleverna gärna läser om sådant som de är intresserade av och som de finner underhållande, vilket oftast kan vara ett fritidsintresse. En viktig anledning till att eleverna läser skönlitteratur, som lyfts fram av 4 av 6 elever i studien, är att de då får en stund av verklighetsflykt och möjlighet till att få drömma sig bort. Det här innebär för att en matchning ska uppstå behöver både den litterära och allmänna repertoaren stämma överens med elevernas repertoarer. Litteratur som väljs bort av eleverna beror framförallt på att boken antingen är för enkel, för avancerad eller ointressant, vilka är de repertoarkrockar som finns beskrivna i elevernas utsagor.

4.2 Påverkan på elevers bokval

I denna del presenteras vad som påverkar elevers bokval under rubrikerna *Lärares påverkan*, *Bibliotekets utbud/bibliotekarien*, *Familjens och kompisars påverkan* och *Sociala medier och övriga faktorer*.

4.2.1 Lärares påverkan

Under elevintervjuerna uppdagades flera personer i elevernas omgivning som påverkar deras bokval. Lisa berättar under intervjun att hennes lärare påverkar henne ofta i sina bokval: ”Jag brukar få mycket tips av min lärare och då brukar jag oftast läsa och tycka om de böckerna”. Anna brukar också få inspiration av sina lärare:

Jag brukar få tips av min lärare men hon tipsar ibland om gamla böcker och det är kanske för att hon har läst de när hon var liten men det är inte så kul.

Elin uttrycker liknande tankar som Anna:

Vår lärare brukar rekommendera böcker. Ibland nämner han vissa titlar eller visar oss och så tänker man "Åh wow, det skulle jag vilja läsa". Men ibland kanske han visar en gammal bok och då blir man inte så sugen.

Båda flickorna har gemensamt att de inte har uppskattat de förslag som läraren kommit med, eftersom boken i fråga upplevs som gammal och oinspirerande. Det här visar att lärarna inte är medvetna om elevernas repertoarer och att krockar därför sker.

4.2.2 Bibliotekets utbud/bibliotekarien

Flera elever uppmärksammar att bibliotekets utbud eller bibliotekarien påverkar deras val av skönlitteratur. För Maria har både biblioteksutbudet men också bibliotekarien på skolan betydelse vid val av böcker, och det finns en växelverkan mellan Maria och bibliotekarien:

Sen brukar jag typ kolla på biblioteket och läsa på bokryggarna och kollar titel och hur boken ser ut. Och sen känner jag bibliotekarien på skolan och hon brukar tipsa mig om böcker och ibland jag henne.

Elin berättar att hon besöker biblioteket när hon ska välja skönlitteratur: "Eller jag går till biblioteket och frågar där. Både biblioteket i skolan och den som är i stan". Anders framhåller att bibliotekarien brukar tipsa om böcker: "Sen har vi biblioteket och då brukar hon ju visa de nya böckerna som kommit eller tipsa om en bok hon kanske tycker passar en". Anna blir också inspirerad i sina bokval genom bibliotekarien:

Jag brukar oftast gå till biblioteket på skolan. Där brukar hon hjälpa till med böcker och ibland finns det en hylla på tips-böcker och där brukar jag också kolla ibland.

Av elevernas svar är det tydligt att bibliotekarierna har kunskap om elevernas repertoarer, vilket gör att de kan rekommendera böcker som matchar elevernas repertoarer. Under intervjuerna med de övriga två eleverna framkommer det inte om de påverkas av bibliotekets utbud eller bibliotekarien i sina bokval.

4.2.3 Familjens och kompisars påverkan

Familjen har också en påverkan på elevernas bokval. Lisa berättar: ”Mamma brukar köpa lite böcker då och då som hon tycker är bra och som passar mig i texten”. Filip framhäver under intervjun att han ibland påverkas av sin bror:

Min bror brukar läsa väldigt mycket också så ibland ser jag hans böcker och blir intresserad. Hans böcker är ganska roliga och läskiga på samma gång. Ibland så berättar han om någon bok och ger tips och så.

Maria uttrycker att hennes föräldrar ibland inspirerar till bokval: ”Mina föräldrar kan också tipsa om någon bok då och då”. Likaså berättar Maria att hennes pappa påverkar hennes bokval ibland genom att tipsa henne om böcker: ”Eller ibland min pappa för han gillar att läsa väldigt mycket och ibland tipsar han mig om böcker som han har läst eller har hört är bra”. Anders och Anna har inte berört familjens påverkan som en faktor.

En annan faktor som eleverna menar påverkar deras bokval är kompisarna. Filip berättar under intervjun att han ofta blir inspirerad av böcker som hans vänner läser:

Jag brukar få tips av kompisar. När de läser någon bok som ser spännande ut eller som de tycker är spännande då brukar jag alltså fråga dem om jag får låna boken sen efter.

Lisa svarar på frågan om hon brukar bli inspirerad av kompisarnas bokval: ”Ja, vi brukar ge varandra tips på böcker som vi hört är bra eller har läst”. Maria brukar också få boktips av sina vänner:

Sen brukar jag också få tips typ av kompisar. Jag har en kompis i klassen som läser väldigt mycket och hon visar och tipsar om en del böcker och författare. Typ Ingelin Angerborns bok *Sorgfjäril* som jag har läst och hon har ju fler bra böcker.

Boken som Anna läste vid intervjutillfället blev hon inspirerad av en kompis att läsa: ”Den boken jag läser nu tipsade min kompis om. Ibland brukar vi tipsa varandra om böcker”. Elin lyfter också fram att hon bland annat brukar välja att läsa böcker som hon har blivit tipsad om av vänner: ”Jag brukar ibland få tips av kompisar på böcker som jag läser”. Det har inte framkommit om Anders får inspiration till val av böcker av vänner. När eleverna blir tipsade om böcker av familjemedlemmar eller vänner uppstår oftast repertoarmatchningar.

4.2.4 Sociala medier och övriga faktorer

Under intervjuerna framkom också att sociala medier kan påverka elever att läsa vissa böcker. Filip berättar att han använder internet för att hitta inspiration:

Jag brukar hm.. typ använda google. Eller typ Youtube. Vilka böcker de tycker är bra. Kolla på de mest kända youtubers och ibland kommer det fram när de läser en bok och det brukar jag titta på och få inspiration.

Maria påverkas också av media: ”Jag brukar ha koll på Bokjuryn och få tips därifrån och så kollar man runt och läser på lite om böckerna på internet”. I likhet med Filip och Maria lyfter Elin också att hon ibland letar efter inspiration på nätet: ”Men jag brukar också kolla själv. Ibland på internet”.

Anna och Anders talar inte om sociala mediers påverkan i sina intervjuer. Däremot framhåller Anna att hon brukar få inspiration genom redovisningar i skolan:

Jag brukar få lite inspiration när vi läser bokrecensioner för varandra i klassen. Då får man reda på lite om vad de andra läser och hittar kanske något man själv vill läsa.

Medan Anders lyfter fram ”bokrådet” på skolan som han går på:

Vi har något som heter elevråd eller ja bokråd och de brukar delvis ha de nyaste böckerna som de visar upp för oss ibland. Där brukar man få lite tips på böcker som man kanske läser sen.

Sociala medier kan sammantaget visserligen sägas påverka elevernas bokval, men det finns inget i utsagorna som ger belägg för om det blir en matchning eller en krock.

4.2.5 Sammanfattning

Det är framförallt fyra olika faktorer som påverkar elevernas val av skönlitteratur enligt elevernas utlåtanden. Dessa är bibliotekets utbud, familj och vänner, sociala medier samt lärare. Flera av eleverna vänder sig till bibliotekarierna eller utgår från bibliotekets utbud av skönlitteratur när de gör sina bokval. Bibliotekarierna har en utvecklad repertoarmedvetenhet och ger förslag på böcker som matchar elevernas repertoarer. En informant belyser även att hon och bibliotekarien på skolan har en slags växelverkan och tipsar varandra om böcker. Eleverna brukar också få tips och inspiration om böcker av sina familjemedlemmar eller inom sin vänskapskrets, vilket ofta leder till en matchning mellan repertoarerna. Sociala medier som Youtube, internet och Bokjuryn används också för att söka efter och få tips om skönlitteratur, men det framkommer inte heller om det leder till någon match eller krock. Slutligen lyfts läraren också fram som en påverkan till elevernas val av skönlitteratur. Dock framkommer det utifrån intervjuerna att förslag som lärare har gett sina elever oftast inte varit uppskattade eftersom böckerna har upplevts som gamla och oinspirerande, vilket visar att lärarnas repertoarer krockar med elevernas repertoarer.

4.3 Lärare

I denna presenteras resultaten av lärarintervjuerna under de tre rubrikerna *Elevers val – lärarens perspektiv*, *Repertoarmedvetenhet* och *Repertoarkrockar*.

4.3.1 Elevers val – lärarens perspektiv

I intervjuerna framkommer hur lärarna uppfattar elevernas allmänna och litterära repertoarer. De tre lärare som deltog i vår studie, Eva, Kajsa och Amy fick besvara frågor om bland annat vad eleverna väljer för typ av böcker. Lärarnas svar överensstämde till stor del med elevernas. Eva berättar: ”Oftast vill de ha läskiga saker, thrillers. Även sanningsbaserade böcker såsom *Anne Franks dagbok*.” Amy bekräftar också att elever väljer bland annat thrillers och böcker som är läskiga: ”De väljer ofta spökerier, thrillers och fantasy”.

Kajsa nämner också genrer som fantasy och skräck:

Många gillar fantasy. Det är ju det mest populära sen tycker dom också om relationsböcker där någon kanske blir mobbad eller kärlek kan också vara roligt, den blir ihop men den vill inte. Skräck också.

Kajsa menar att fantasy är den mest populära genren bland eleverna, och hon tror att det kan bero på att de spelar datorspel:

Fantasy tror jag att dom är väldigt intresserade av för dom spelar mycket datorspel. Det är ju en fantasivärld och då känner eleverna sig kanske lite mer hemma i de böckerna.

Hon menar att fantasy är den genre eleverna har lättast att relatera till: ”Tror de har lättare att läsa fantasy på grund av den anledningen, att fantasy-böcker påminner om spel”.

Lärarna ser inga stora skillnader mellan vad pojkar och flickor väljer. Amy säger att killarna oftast vill läsa serier eller faktaböcker. Kajsa nämner andra skillnader i val av skönlitteratur, nämligen att ”pojkar väljer generellt mer sportböcker och *Guinness rekordbok* medan tjejer oftast väljer kärleksböcker, förhållande, ofta med intriger.” Det här är också en skillnad som Eva har sett: ”Däremot brukar flickor inte vara speciellt intresserade av att läsa sportböcker. När de blir äldre läser de inte hästböcker heller.” Eva menar att i det stora hela ser hon ingen skillnad i val av böcker mellan pojkar och flickor bortsett från att flickor inte verkar så intresserade av att läsa sportböcker. Kajsa menar att en vanlig anledning till varför man väljer en typ av bok är omslag och tjocklek: ”Eleverna väljer ofta mycket tunna böcker alltså så de bara ska bli klara så fort som möjligt” och att de ofta väljer böcker efter bokens omslag.

4.3.2 Repertoarmedvetenhet

När lärarna väljer böcker använder de olika strategier för att försöka matcha elevernas repertoarer på olika vis. Något samtliga lärare menar är viktigt att utgå från är elevernas intressen när de väljer böcker till elever eller helklass. Eva tar upp att det ”måste vara någon form av intresse, det måste vara något som fångar dem, sen är ju alla olika.” Amy menar också att det är viktigt att ta hänsyn till individens förutsättningar, det vill säga elevens allmänna repertoar:

Det jag brukar ha i åtanke när jag hjälper elever att välja böcker, är att de alla är olika. Och att bland annat är deras intresse med mera också olika, så därför tycker jag det är viktigt att veta vad eleven gillar.

Kajsa tar hjälp av eleven för att hitta rätt bok och brukar fråga eleverna ”om de kan berätta om en bok de har läst som de gillade eller om de har någon favoritförfattare”. Det här gör Kajsa för att bli mer medveten om elevens tidigare bokval och preferenser. Det vanligaste sättet Kajsa hjälper elever att välja böcker på är att läsa på böckernas baksida:

Vanligast är att jag får läsa på baksidan och får berätta om den. Men det tråkiga är att jag inte läser böcker speciellt ofta själv, så jag kan inte alltid ge eleverna något mer, som jag hade kunnat om jag hade läst fler böcker.

Kajsa pratar med eleverna innan om vilken typ av böcker eller författare de gillar, men läser dem inte själv, vilket blir problematiskt när det gäller att verkligen matcha elevens allmänna och litterära repertoar. Amy säger, liksom Kajsa, att hon inte heller läser ungdomslitteratur:

Jag läser inte särskilt många ungdomsböcker faktiskt. Jag brukar läsa recensioner och få tips ifrån andra som läst.

Eva har andra strategier när hon hjälper eleverna att välja böcker:

Sen försöker jag absolut att hitta böcker som har lite med att göra med där dom är just nu i sitt liv. Och jag har läst ofantligt mycket tonårsböcker för att hitta dom, om jag läser 10 böcker så kanske jag kan använda en.

Till skillnad från Kajsa och Amy, läser Eva mer böcker och får därmed en djupare förståelse av böckerna hon rekommenderar. Kajsa läser dock olika recensioner men hon brukar även använda det lokala biblioteket som har en egen bokjury av ungdomar:

Sen brukar jag även kolla med stadsbiblioteket i [hemkommunen], där dom har en bokjury. Det är ungdomar som träffas och dom läser ju böcker som riktiga bokslukare. Sen skriver de bokrecensioner som är lite annorlunda än de på baksidan av böckerna.

Här får Kajsa förslag på böcker som ungdomar rekommenderar, vilket kan öppna upp för nya böcker som hon tidigare inte hade haft en tanke på att läsa eller ge som förslag till sina elever. De flesta eleverna brukar uppskatta böcker med spänning i och med detta brukar Kajsa tänka på det när hon väljer böcker i helklass:

Jag brukar välja böcker som är lite spännande, som passar alla. Inte en ren kärleksbok eller en sportbok, en bok som har de flesta elementen. Spänning och äventyr.

Hon brukar också låta klassen ha ett inflytande på vilken bok som väljs till helklass emellanåt. Ett sätt som Kajsa berättade om att välja helklassbok tillsammans med klassen går till så här:

Vi har använt oss av en läsande klass, och där är det små utdrag av flera böcker. Och då har vi lyssnat på fem böcker sen har eleverna fått rösta på vilken de tyckte var mest spännande.

Här ges möjlighet för eleverna att påverka valet av vilken bok som ska användas i helklass. Senaste gången klassen gjorde på det viset blev det en bok som heter *Alex Dogboy*. Det är en verklighetsbaserad bok där huvudpersonen är i ungefär samma ålder som eleverna som går på mellanstadiet. Kajsa nämner också att ”Det var en bok som fångade deras intresse”. Detta menar Eva är det man strävar efter när man försöker hitta en bok: ”Det gäller verkligen att hitta en bok man gillar. Så man hittar det här, åh gud den här var bra.”. Samtliga lärare tycker man ska utgå från intresset hos eleven, men Eva utgår även från var eleverna befinner sig i sitt liv just nu:

Det måste vara någon form av intresse, det måste vara något som fångar dom, sen är ju alla olika, relationer går alltid hem, något spännande, dystopier funkade oftast eller kärlek.

Det kan vara svårt att hitta en bok till hela klasser eftersom elevernas liv ser så olika ut. Lärarna använder sig då gärna av sociala medier eller andra forum för att välja böcker till helklass. Kajsa brukar ta hjälp av grupper i sociala medier:

Jag är ganska dålig på att läsa skönlitteratur privat. Ibland brukar jag googla mig fram och kolla i Facebook-grupper som andra lärare är med i och där kan man få och ge varandra tips.

Även Amy berättar om att sociala medier kan hjälpa till i bokvalet, och hon nämner också att det är svårt att välja bok till en helklass:

Jag tar ibland hjälp av grupper på Facebook för att hitta bra helklassböcker. Men det är svårt att hitta en bok som får alla eleverna engagerade. Det är framförallt

tips man får i grupperna, sen kollar jag upp böckerna själv och se om det är passande till just min klass.

Det är lättare att ge en elev ett mer specifikt förslag på en bok än att en hel klass ska gilla klassboken. Det kan vara svårt när eleverna inte uttrycker vilken typ av böcker de gillar.

Eva brukar ge eleverna flera olika alternativ:

Oftast vet man litegrann sådär vad eleverna gillar och då brukar jag mata dom med exempel så brukar en av dom i alla fall bli bra.

Sammantaget framkommer i intervjuerna att lärarna kämpar med att hitta lämpliga och utvecklande böcker till sina elever, men att två av dem inte själva är läsare och därför har svårt att välja litteratur dels för den enskilde eleven, dels för hela elevgruppen.

4.3.3 Repertoarkrockar

Eva menar att tålamod och att finna lusten är viktigt för elevens vilja att läsa: ”Det krävs ett visst tålamod och uthållighet och ett läsflyt för att det ska bli roligt”. Tålamod är något som samtliga lärare i denna undersökning påpekar att eleverna saknar. Kajsa säger: ”De har inte tålamod nog att läsa eller knappt lyssna på en bok.” Det här lyfter även Amy: ”Det går liksom långsamt att läsa tycker dom och de har inte ro till att komma in i boken tills den blir spännande heller”. Kajsa menar att elever i dagens samhälle är vana vid att få snabba svar, att det mesta ska gå snabbt, och i en bok går det inte i den takten eleverna är vana vid:

De har inte tålamod nog, de lever i en värld som är i konstant förändring. De tvingas inte till att varken fatta egna beslut eller vara fantasifulla. Så jag tror det blir för långtråkigt för dom att sitta med en bok.

Eleverna behöver inte fantisera lika mycket längre på grund av all teknologin runt omkring dem som skapar redan färdiga världar. Kajsa påpekar att det händer för lite i en bok för eleverna, och de är vana vid vad de får när de spelar spel:

Det händer för lite i en bok, det är inga bilder och det blir ingen yttre stimuli. När man läser en bok kommer det inifrån, det blir mer en inre stimuli. Barnen är så ovana idag, det mesta är av den yttre stimuli i exempelvis spel.

Även Amy menar att spel har en påverkan på läsningen och att eleverna inte kan finna ro att läsa: ”Jag tror de vill ha svar så snabbt. De har inte ro att sitta och läsa och koncentrera sig... och sen lockar spel mer”. Elever har lättare att läsa böcker när de kan relatera böckerna till spel menar Eva: ”Men tror de har lättare att läsa fantasy på grund av den anledningen att fantasyböcker påminner om spel”. Kajsa menar att andra böcker saknar

de händelse som finns i fantasyböcker och att det är därför eleverna väljer fantasy: ”Dom tror väl att det är det som kan stimulera dom snabbast antar jag. I en kärleksbok händer ingenting, det ska vara snabbt.”.

Det är också andra saker som påverkar, enligt Eva. Hon menar att elever inte väljer att läsa på grund av att det är tråkigt: ”Jag tror dom undviker för att de inte vill läsa alls. Det är tråkigt, och det är tråkigt om man inte kan läsa.” Kajsa tror inte det handlar om att eleverna inte kan utan att det är för lite som händer i böcker: ”De lyssnar inte på ljudböcker heller. Om det hade varit det, att det var svårt att läsa eller jobbigt att läsa, men det händer för lite i en bok för dagens ungdomar.” Kajsa menar att förr har det alltid varit viktigt att läsa högt i klassen:

För mig har det alltid varit viktigt att starta varenda dag med att läsa ur en högläsningbok. Men det gör jag inte ens längre. För jag märker att jag får, jag blir avbruten.

I klasser hon har haft har eleverna stört under högläsningstunden vilket har lett till att Kajsa inte längre läser högt för klassen.

Kajsa och Amy har också nämnt att elever gillar att välja tunna böcker. Kajsa menar att eleverna missar mycket när de inte utmanar sig själva:

Eleverna väljer ofta mycket tunna böcker alltså så de bara ska bli klara så fort som möjligt. De ser inte läsandet som en njutning eller en flykt i fantasin. Utan nu har läraren sagt att man ska läsa så då får man göra det.

Eleverna hittar inte den ro som läsning kan ge utan de ser mer läsningen som en uppgift eller läxa som de får av läraren. Amy påpekar att många väljer tunna böcker och gärna med ett spännande omslag ”Det är många som väljer en tunn bok med spännande omslag, det ska gå snabbt att läsa”. Detta nämns också av Kajsa. Eva menar att det är viktigt för lärare att läsa många böcker för att kunna ge förslag och hjälpa eleverna att bli utmanade i sin läsning:

Det är viktigt att som lärare läsa böcker så att det blir enklare att rekommendera, annars blir det lite svårare. Det går ju inte att rekommendera om man inte har ett hum om boken, jag sitter ju inte och lusläser alla böcker.

Genom att läsa fler böcker kan läraren rekommendera böcker som kanske har ett spännande innehåll men inte ett spännande omslag. Kajsa menar att det är viktigt att finna läsglädjen, men hon menar att den har minskat med åren: ”Det är få elever idag som verkligen går in i läsningen på arbetsplatsen jag är idag”.

4.4 Sammanfattning

Sammanfattningsvis finns det skillnader i lärarnas och elevernas inställning till elevernas läsning. Enligt lärarna minskar elevernas intresse för läsning av skönlitteratur och de upplever det som att eleverna idag finner läsning jobbigt. Eleverna har inte tillräckligt med tålamod för att sätta sig in i böckers handling och sällan läser de för njutningens skull. De anser att barnen istället vill ha snabba svar, eftersom de är vana vid ett högt tempo i vardagslivet, och oftast väljer tunna böcker för att läsa ut boken så snabbt som möjligt. Till skillnad från lärarna är eleverna tämligen medvetna och positivt inställda till läsning och väljer att läsa av flera olika anledningar. Eleverna reflekterar kring sin läsning, exempelvis vad de väljer att läsa för typ av böcker samt vad som motiverar dem till den typen av texter. Eleverna läser skönlitteratur både för njutningens skull och för att få drömma sig bort för en stund. Det är inte bokens tjocklek och omslag som är det avgörande utan ett intressant innehåll.

Både lärarna och eleverna är överens om att det är viktigt att böckerna har ett innehåll som eleverna kan relatera till för att de ska bli motiverade att läsa boken. De skönlitterära genrer som eleverna väljer att läsa idag är ofta skräck, thriller och fantasy. Lärarna lyfter fram att elevernas läsintressen och bokval präglas av det teknologiska samhället och samhällsliga trender som datorspel. De menar att eleverna vill läsa böcker som påminner om datorspel och att många barn därför väljer att läsa fantasy. Eleverna hävdar däremot att de väljer böcker baserade på sina intressen och att de påverkas av personer i sin omgivning eller bibliotekets utbud när de gör sina bokval.

5 Slutsats och diskussion

Det finns en motsättning i den här studien mellan lärarnas och elevernas uppfattningar om elevernas läsning av skönlitteratur. Lärarna ger uttryck för i sina intervjuer att elevernas inställning till litteratur och läsning är ganska negativ och lärarna uppfattar att läsning blir ännu en skoluppgift att få överstökad. Elevernas inställning till läsning är däremot nästintill tvärtom. Eleverna i studien framstår som medvetna och insatta i sin läsning och de hittar många böcker som matchar deras litterära repertoarer (McCormick 1994). Eleverna verkar ha en god insikt om sina egna litterära och allmänna repertoarer eftersom de reflekterar över vilka slags böcker de läser och vilka de väljer bort. En av eleverna har även ett givande utbyte med bibliotekarien på sin skola, och de brukar ge varandra tips om böcker. Det här tyder på djupare litteraturmedvetenhet och intresse för litteratur.

Ytterligare en motsättning i studien är lärares och elevernas olika uppfattningar om varför elever läser. Flera elever uttrycker att skälet till att de läser böcker är att de vill få en stunds avkoppling och kunna drömma sig bort. Även det tyder på att det finns ett läsintresse hos eleverna som inte alls verkar uppmärksammas av lärarna. Lärarna menar tvärtom, att eleverna inte läser för njutningens skull. Samtliga lärare är överens om att eleverna idag inte finner ro, ork eller koncentration för läsning och att de istället blir rastlösa. Det beror enligt lärarna på att eleverna idag är vana vid att få snabba svar och att inte behöva läsa mellan raderna.

Lärarna i studien visar omedvetenhet om sina elevers inställning till böcker och läsning. Det är svårt att utveckla elevernas läsning när man som lärare har bristande kunskaper om elevernas läsintressen, litteraturmedvetenhet och repertoarer och dessutom saknar eget läsintresse. Två av tre lärare uttrycker att de inte läser speciellt ofta. Det krävs att man själv är en läsare för att kunna vara medveten om sina egna allmänna och litterära repertoarer och för att kunna motivera andra läsare (Molloy, 2008:5, McCormick, 1994). Det innebär att lärarna själva behöver ha ett läsintresse och läsa litteratur för att kunna stötta och motivera eleverna i sina bokval och hitta böcker som matchar deras repertoarer. Molloy (2008) hävdar att lärare som undervisar i svenska behöver vara uppdaterade och medvetna om skönlitteratur för att på så vis kunna föreslå och tipsa elever om litteratur som passar elevernas behov och utveckling. Vidare lyfter hon att elevers skönlitterära val grundar sig i fritidsintressen och ämnen som är underhållande och som läsaren är nära förknippad med och känner till (2008:45). Samtliga elever i intervjuerna väljer att läsa skönlitteratur som de känner igen sig i och är trygga med. Dock är det viktigt att eleverna inte fastnar i böcker som enbart behandlar deras fritidsintressen, eftersom de behöver ta del av skönlitteratur som belyser andra ämnen för att kunna utvecklas som läsare. Det här är ett exempel på att lärarens roll och litterära kompetens är av relevans så att elever inte alltid väljer att läsa samma typer av böcker som de känner igen sig i utan istället blir motiverade till att läsa ”nya och utvecklande” texter.

Lärarnas medvetenhet om litteratur och allmän litteraturrepertoar ser lite olika ut. Två av tre lärare verkar ha ett uttalat icke-intresse för ungdomslitteratur. Det blir synligt genom att de säger att de inte läser speciellt mycket själva och inte är insatta i aktuell ungdomslitteratur. Dessa lärare påpekar att eleverna ofta väljer böcker efter omslag, men lärarna verkar även själva göra likadant. Det leder i sin tur till att de blir modeller för något som eleverna sedan tar efter. Effekten av det här blir att lärarna inte ses som betydelsefulla förebilder vid valet av skönlitteratur. Molloy (2008:89) lyfter fram att

elever noterar om en lärare är uppdaterad på aktuell litteratur, vilket leder till en positiv inställning till skönlitteratur och läsning bland elever.

Enligt Lindö (2005:50) är det viktigt att lärare ibland väljer böcker åt elever så att de läser böcker som de kan utmanas av och utvecklas genom. Lärarna i studien är inte uppdaterade på litteratur på en sådan nivå som krävs för att kunna ge eleverna möjlighet att utmanas i sin läsning. För att kunna hitta texter som utmanar och gynnar elevernas utveckling behöver lärarna vara medvetna om både elevernas och litteraturens repertoarer. Brodow & Rininsland (2005:87) menar att läraren spelar stor roll vid elevers litteraturval. Det är viktigt att lärare ger förslag på skönlitteratur som både är konstnärligt och språkligt utvecklande. Men litteraturen ska också anpassas till elevernas utvecklingsnivå. Det här borde vara en utmaning för lärarna i studien som inte är så medvetna om varken elevernas läsintressen eller lämplig litteratur som skulle kunna ta dem till nästa nivå i deras läsutveckling.

Både elever och lärare påpekar att litteratur väljs bort på grund av böckernas tjocklek. Lärarna menar att eleverna varken har ork eller lust att läsa en tjockare bok och detta bekräftas även av 4 av 6 elever. Elever väljer alltså bort litteratur på grund av bokens tjocklek, men anledningen kan också vara att bokens allmänna repertoar samt litterära repertoar inte matchar med elevens allmänna repertoar. Detta sker när bristen på igenkänning blir för stor och eleven mister intresset för boken (Arfwedson 2006, Molloy 2008:105 f). Ett exempel på när elevens repertoarer krockar var när Elin blev tipsad om en äldre bok av sin lärare, vilket resulterade i att hon inte vill läsa boken då hennes litterära repertoar inte matchade bokens. Det tolkar vi som att lärarna ofta saknar den repertoarmedvetenhet som behövs för att framgångsrikt kunna hjälpa eleverna i val av böcker. Samtliga lärare säger att eleverna utgår från tjocklek och omslag för att de ska bli klara snabbt medan eleverna egentligen hamnar i en repertoarkrock och har svårt att komma vidare i sin läsutveckling.

Lärarna visar dock att de har en viss repertoarmedvetenhet om elevernas val av genre. Samtliga lärare nämner att elever väljer genrer som thrillers, skräck och fantasy, men också böcker med verklighetsförankring. Det är också dessa genrer som eleverna uttrycker att de föredrar. Lärarna tror att elever väljer böcker inom genrer som fantasy och skräck på grund av att de skulle vara lättare att leva sig in i då dessa genrer påminner mer om data- och tv-spel, som är ett populärt fritidsintresse. Däremot pekar forskning på att dessa genrer ofta väljs i åldrarna 10–12 år på grund av att dessa böcker ofta har en

hjärte/hjärtinna-roll som man får följa och identifiera sig med (Appleyard, 1994:104f, Brink, 2005a:218).

Lärarna anser att utifrån ett genusperspektiv skiljer sig inte valet av böcker mellan pojkar och flickor speciellt mycket. Det lärarna nämner är att det oftast är pojkar som väljer sportböcker och flickor som väljer böcker med kärlek och intriger. Dessa likheter kan vi också se i elevintervjuerna, men där det visar att det också handlar om en elevs intresse för genrer som har en verklighetsförankring, vilket gör det enklare för eleverna att ta till sig texten. Det här överensstämmer med Brinks (2005a:211) resonemang om att elever vill läsa om realistiska händelser där de känner att bokens handling är meningsfull och leder till reflektion och eftertanke. Det här är något som framkommit från samtliga elever i studien. Två pojkar nämner att de gillar fotbollsböcker eftersom det är ett av deras stora intressen. Däremot nämner ingen av flickorna att de ville läsa böcker om sport, utan de väljer hellre böcker med kärlek och intriger. Eleverna har sina kunskaper och erfarenheter som de sedan använder sig av när de läser en text, och de har en förväntning på hur texten ska vara, vilket gör att de har lättare att ta till sig en text. Detta menar McCormick (1994) är en väsentlig del för att kunna läsa en text och kunna förstå innehållet.

Kåreland och Lindh-Munther (2005:121) skriver att de bokval som elever gör ofta grundar sig i deras fritidsintressen och övriga sysselsättningar. Molloy (2008) hävdar också att elevers skönlitterära val grundar sig i fritidsintressen och ämnen som är underhållande. Dock är det viktigt att eleverna inte fastnar i böcker som enbart behandlar deras fritidsintressen, eftersom de behöver ta del av skönlitteratur som belyser andra ämnen för att kunna utvecklas som läsare. Det är här lärarnas roll och kompetens är viktig för att kunna främja elevernas utveckling framåt.

Lärarna har kännedom om aktuella skönlitterära genrer som tilltalar eleverna, men det är inte tillräckligt. Det krävs en utökad repertoarmedvetenhet hos lärarna när de ska inspirera, tipsa och vägleda eleverna i sina bokval för att hitta intressanta böcker som stimulerar och utvecklar dem som läsare. Det avgörande är att läraren har kunskaper och insikter som gör dem kapabla att leda eleverna till litteratur för nöjesläsning såväl som till litteratur som ska främja elevernas läs- och identitetsutveckling.

Det finns en fara i att svensklärare som ska fungera som inkörsporten till litteratur och läsning inte har större kunskaper om sina elevers läsning. Saknar lärarna det intresset kan det successivt leda till ett minskat läsintresse och minskad litteraturemedvetenhet även hos eleverna. Det går inte att främja eller upprätthålla elevernas läsintresse om man själv

inte är motiverad. Reichenberg (2014:7) betonar att det är viktigt att barnen redan i en tidig ålder bygger upp en god läsförmåga eftersom det påverkar samtliga skolämnen. Om inte barnen har läsande förebilder som kan rekommendera litteratur och inspirera till läsning genom intressanta och utvecklande texter kan läsningens status så småningom försvagas. I skolans styrdokument för kursplanen i svenska står det dessutom att:

I undervisningen ska eleverna möta samt få kunskaper om skönlitteratur från olika tider och skilda delar av världen. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om olika former av sakprosa. I mötet med olika typer av texter, scenkonst och annat estetiskt berättande ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt språk, den egna identiteten och sin förståelse för omvärlden. (Skolverket 2018:257)

Därmed är det inte enbart en fråga om att lärarna behöver ha ett intresse för skönlitteratur för att kunna motivera och stötta eleverna i undervisningen utan det är enligt styrdokumentet ett av svenskämnetns syften. Det här medför att det ställs krav på lärare att de behöver ha en viss litterär kompetens för att kunna undervisa i enighet med styrdokumentets intentioner.

Kåreland och Lindh-Munther (2005:121) skriver att de bokval som elever gör ofta grundar sig i deras fritidsintressen och övriga sysselsättningar. Molloy (2008) hävdar också att elevers skönlitterära val grundar sig i fritidsintressen och ämnen som är underhållande. Dock är det viktigt att eleverna inte fastnar i böcker som enbart behandlar deras fritidsintressen, eftersom de behöver ta del av skönlitteratur som belyser andra ämnen för att kunna utvecklas som läsare.

5.1 Vidare forskning

Det vore intressant att i en framtida undersökning göra en liknande studie med fler lärar- och elevintervjuer för att se hur resultatet blivit då. Ett annat perspektiv som skulle varit spännande att undersöka skulle kunna vara att intervjua fler lärare angående deras repertoarmedvetenhet och hur de arbetar med skönlitteratur i undervisningen eftersom det i vår studie var få lärare som själva läste men ändå undervisar i ämnet svenska.

Referenser

- Andræ, Marika (2005). Att vara två: romantik för flickor och pojkar i bokserien om Eva och Adam. *Modig och stark – eller ligga lågt: skönlitteratur och genus i skola och förskola*. s. 253-[282]
- Appleyard, Joseph A. (1994). *Becoming a reader: the experience of fiction from childhood to adulthood*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Arfwedson, Gerd B. (2006). *Litteraturdidaktik: från gymnasium till förskola: en analys av litteraturundervisningens hur-fråga med utgångspunkt från svenska didaktiska undersökningar i ett internationellt perspektiv*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Brink, Lars (2005a). Välja bok. Läspreferenser hos en grupp barn under år 1-3 och år 6. I Lena Kåreland (red) *Modig och stark – eller ligga lågt. Skönlitteratur och genus i skola och förskola*. Stockholm: Natur & kultur.
- Brink, Lars (2005b). Boksamtal under mellanåren. I Lena Kåreland (red) *Modig och stark – eller ligga lågt. Skönlitteratur och genus i skola och förskola*. Stockholm: Natur & kultur.
- Brink, Lars (2006). Om läsande och boksamtal under mellanåren. I Louise Bjar (red) *Det hänger på språket: lärande och språkutveckling i grundskolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Brodow, Bengt & Rininsland, Kristina (2005). *Att arbeta med skönlitteratur i skolan: praktik och teori*. Lund: Studentlitteratur.
- Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber.
- Denscombe, Martyn (2009). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Doverborg, Elisabet & Pramling Samuelsson, Ingrid (2012). *Att förstå barns tankar: kommunikationens betydelse*. 4., [rev.] uppl. Stockholm: Liber
- Ingemansson, Mary (2007). *Skönlitterär läsning och historiemedvetande hos barn i mellanåldrarna*. Licentiatavhandling Växjö: Växjö universitet, 2007 Tillgänglig på: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:vxu:diva-1224>
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Kåreland, Lena (2005). Inledning (Sid 9 – 21). I Lena Kåreland (red) *Modig och stark – eller ligga lågt. Skönlitteratur och genus i skola och förskola*. Stockholm: Natur & kultur.
- Kåreland, Lena & Lindh-Munther, Agneta (2005). Skönlitteraturen i förskolan. I Lena Kåreland (red) *Modig och stark – eller ligga lågt. Skönlitteratur och genus i skola och förskola*. Stockholm: Natur & kultur.
- Lindö, Rigmor (2005). *Den meningsfulla språkväven: om textsamtalets och den gemensamma litteraturläsningens möjligheter*. Lund: Studentlitteratur.
- Malmgren, Lars-Göran (1997). *Åtta läsare på mellanstadiet: litteraturläsning i ett utvecklingsperspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- McCormick, Kathleen. (1994) "Text, reader, ideology" I *The Culture of Reading, the Teaching of English*. Manchester University Press: Manchester and New York, s. 68–91.
- Molloy, Gunilla (2008). *Reflekterande läsning och skrivning*. 2., rev. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Norrby, Catrin (2014). *Samtalsanalys: så gör vi när vi pratar med varandra*. 3., [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Patel, Runa & Davidson, Bo (2011). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 4., [uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Reichenberg, Monica (2014). *Vägar till läsförståelse: texten, läsaren, samtalet*. 2., [uppdaterade] uppl. Stockholm: Natur & kultur.
- Rosén, Monica & Gustafsson, Jan-Eric (2006). Att läsa mellan och bortom raderna. I Louise Bjar (red) *Det hänger på språket: lärande och språkutveckling i grundskolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket (2012). PIRLS 2011. Läsförmågan hos svenska elever i årskurs 4 i ett internationellt perspektiv. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2018). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011: reviderad 2018*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.
- Trost, Jan (2010). *Kvalitativa intervjuer*. 4., [omarb.] uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk/samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Bilaga A

Hej!

Våra namn är Kinga Lukacs och Mattias Karlsson och vi studerar grundlärarprogrammet med inriktning årskurs 4-6 vid Linnéuniversitetet i Växjö. Just nu läser vi vår sista kurs under utbildningen som heter Självständigt arbete II i svenska och skriver därmed ett examensarbete. Examensarbetet handlar om elever i årskurs 4-6 och deras val av skönlitteratur i undervisningen. Studien kommer att genomföras med hjälp av intervjuer som varar i ungefär en kvart. Intervjun är frivillig och den medverkande kan avbryta sin medverkan när som helst. Samtliga elever som deltar i intervjun kommer att vara anonyma. Det material som kommer att samlas in kommer enbart att användas i den här studien och allt material kommer sedan att raderas.

Vi hoppas att du samtycker till att ditt barn medverkar i vår studie.

- Jag/Vi godkänner att mitt/vårt barn deltar i studien
- Jag/Vi godkänner inte att mitt/vårt barn deltar i studien

Elevens namn

Förälder/Vårdnadshavares underskrift

Har ni några funderingar eller frågor kan ni kontakta:

Kinga Lukacs

0762575664

K1222cm@student.lnu.se

Tack!

Bilaga B

Intervjuguide till elever

Vad tycker du om läsning?

Hur ofta läser du ungefär i veckan? Fritiden? Skolan?

Hur länge läser du i sådana fall?

Vad brukar du läsa för typ av böcker? Varför har du valt/väljer just den boken/böckerna?

Vad tycker du är bra i den boken/böckerna? Kan du berätta om en händelse som du tycker särskilt mycket om.

Kan du känna igen dig själv i någon av bokens karaktärer? Berätta om på vilket sätt.

Hur brukar du få tips på böcker som du läser?

Kan du berätta hur du gick till väga sist du var på skolbiblioteket och skulle låna bok?

Vad brukar dina kompisar läsa för böcker?

Bilaga C

Intervjuguide till lärare

Hur länge har du arbetat som svensklärare?

Vad betyder läsning för dig?

(Vad är det viktigaste med läsning av skönlitteratur i åk 4-6?)

Hur ofta läser ni högt i klassrummet? Tillsammans? Enskilt?

Kan du berätta hur du går till väga när du väljer en gemensam klassbok.

Vad brukar du välja för typ av böcker?

Varför väljer du just den/de böckerna?

Vad brukar eleverna i klassen läsa för typ av skönlitteratur när de läser enskilt? Kan du se några specifika mönster bland elevernas val? Teman? Likheter? Skillnader?

Varför tror du elever undviker eller avvisar att läsa skönlitteratur?

Varför tror du att de just väljer den typen av böcker?

Kan du berätta om ett specifikt tillfälle då du handledde en elev till att välja bok.

Vad har ni för utbud av skönlitterära böcker på den här skolan/biblioteket?

